

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Vredeswetenschap: doelstellingen, methoden, maatschappelijke relevantie
Schut, D.

Citation

Schut, D. (1974). Boekbespreking van: Vredeswetenschap: doelstellingen, methoden, maatschappelijke relevantie. *Acta Politica*, 9: 1974(3), 357-359. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449453>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449453>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hoogerwerf geeft een beknopt overzicht van problemen die een rol spelen bij de analyse van de beleidsinhoud. Dit hoofdstuk is eigenlijk het enige dat is geschreven primair met het oog op vermeerdering en verdieping van het *wetenschappelijk* inzicht omtrent het beleid. Na zijn beschouwing over het onderzoek van beleidsinhouden formuleert hij enkele indelingscriteria en vervolgens een aantal hypothesen, voortgekomen uit verlangen naar een 'algemene beleidstheorie'. Het is jammer dat het daarbij blijft en dat verderop in de bundel de nadruk vooral ligt op praktische handreiking bij beleidsvorming en beleidsvoering. Niet dat dit laatste niet betekenisvol en nuttig zou zijn, integendeel, het wemelt in tal van overheidsstukken nog van inconsequenties en andere onvolkomenheden. Maar naast deze handreiking voor beleidsvormers en -voerders bestaat zeer zeker behoefte aan beleidstheorie; de gezichtspunten inhoud, totstandkoming en effecten van beleid, die Hoogerwerf in dit verband noemt, kunnen daarbij zeker van centrale betekenis worden geacht.

Natuurlijk ontbreekt het verderop in de bundel niet geheel aan heenwijzingen naar dergelijke theorie, maar zij staan duidelijk op de tweede plaats. Zo wijst A. F. Leemans in zijn bijdrage op de totstandkoming van het beleid mede op 'bepalende factoren' zoals omgeving en systeem, op de relatie tussen individuele en collectieve wilsvorming en op de grenzen voor de vrijheid in beleidsvorming. Daarnaast schenkt hij aandacht aan de activiteiten die als het beleidsproces worden aangeduid.

A. J. M. van Tienen behandelt vervolgens een aantal wetenschappelijke hulpmiddelen bij de beleidsvoorbereiding. A. Darsono schreef een heldere bijdrage over de futurologie als hulpmiddel voor een rationeel beleid. Mevrouw B. G. Zandstra-Andela biedt een overzicht van nieuwe methoden die gebruikt kunnen worden voor het doen van een rationele keuze bij de verdeling en besteding van de overheidsmiddelen. Uiteraard wordt daarbij aan de meningsverschillen over het P.P.B.-systeem niet voorbij gegaan.

Mevrouw H. M. In 't Veld-Langeveld tenslotte schreef een uiterst wijze en behartigenswaardige beschouwing over beleidsevaluatie, in de politieke praktijk een onderbelicht terrein, de goede bedoelingen van de Algemene Rekenkamer onder haar huidige voorzitter ten spijt. Niet alleen politiek, maar ook onderzoekstechnisch liggen hier wel zeer grote problemen en juist een uiteenzetting als die van mevrouw In 't Veld kan dan ook worden beschouwd als een onderstreping van wat Hoogerwerf in zijn inleiding schreef over de maatschappelijke en onderzoekstechnische relevantie van wetenschappelijke bestudering van beleid.

Het tweede deel bevat een vijftal case-studies. J. van den Doel schrijft over het volkshuisvestingsbeleid, H. Emanuel over het loonbeleid, A. T. J. Nooij over het landbouwbeleid, G. P. A. Braam over het bejaardenbeleid en M. C. E. van Gendt over het beleid inzake het wetenschappelijk onderwijs.

Na lezing van het eerste deel rijst natuurlijk de vraag, in hoeverre de auteurs van de hoofdstukken in het tweede deel met de wijze lessen van de medewerkers aan het eerste deel (of van vergelijkbare beleidsdeskundigen) rekening hebben gehouden. In de beschouwingen van Van den Doel, Braam en Van Gendt blijkt dat in meerdere of mindere mate het geval te zijn; deze hoofdstukken kunnen in zekere zin als concrete verduidelijking van enkele aspecten uit het eerste deel fungeren. Ten aanzien van de verhandelingen van Emanuel en Nooij geldt dat jammer genoeg niet; hun hoofdstukken bepalen zich tot een opsomming van gevoerd of te voeren overheidsbeleid, beleidsbeschrijving, geen beleidsanalyse.

Een vraag die overblijft is, waarom Beleid belicht in twee delen moest verschijnen. Wie het eerste deel kocht, zal waarschijnlijk ook over het tweede deel willen beschikken. Hij betaalt in dat geval meer dan wanneer hij één boek van 370 bladzijden had kunnen aanschaffen. Mede omdat deel 2 allerminst een uitputtende opsomming geeft van 'het overheidsbeleid', doch slechts enkele voorbeelden, lijkt het aanbevelenswaardig, bij een eventuele tweede druk — die Beleid belicht zeker verdient —, beide delen in één bundel samen te voegen, eventueel met weglating van de bijdragen van Emanuel en Nooij.

J. van Putten

B. V. A. Röling e.a., Vredeswetenschap: doelstellingen, methoden, maatschappelijke relevantie, -75 p., in stencilvorm uitgegeven door het Polemologisch Instituut te Groningen, 1973, f 5,—

In september 1972 vond in Warffum een conferentie plaats over 'Vredeswetenschap: doelstellingen, methoden, maatschappelijke relevantie'. Aanleiding vormde het feit, dat het Polemologisch Instituut in Groningen — organisator van de conferentie — tien jaar bestond. Door middel van een interne publicatie heeft dit instituut een aantal van de bijdragen aan de conferentie gepubliceerd.

Men treft die bijdragen aan, die betrekking hebben op de huidige stand van zaken in de polemologie (peace research) vanuit het gezichtspunt van doelstellingen, methoden en de relatie tussen wetenschap en actie. Bijdragen over onderzoek zijn niet in deze bundel opgenomen, maar zijn of worden elders gepubliceerd.

Samenvattend heeft deze bundel betrekking op de vraag, hoe de ontwikkelingen op het wetenschapsterrein, dat in Nederland vooral onder de naam polemologie bekendheid heeft gekregen, moeten worden beoordeeld.

In acht bijdragen wordt deze vraag op verschillende manieren toegespitst en uitgewerkt, in de vorm van stellingen, of — meestal vrij korte — opstellen.

Gegeven de omvang van deze bespreking is het niet mogelijk meer dan een korte aanduiding van de inhoud van elke bijdrage te geven.

Röling — wiens naam en werk sterk met de opkomst van polemologie in Nederland is verbonden — geeft in zijn bijdrage ('Ontwikkeling en stand van de polemologie in Nederland') naast een persoonlijk getinte terugblik zijn visie op de ontwikkelingen in theorievorming, methoden en onderzoeksobjecten. Vervolgens vat hij samen, wat naar zijn mening de belangrijkste inhoud van de vredeswetenschap is. Hij brengt een vierdeling aan, waarvan de onderdelen zijn: Een 'hoofdstuk' over begrippen en methoden, de futurologische polemologie, de existentiële polemologie, en een hoofdstuk over de noodzakelijke verandering in houdingen en opvattingen. Het futurologische deel heeft betrekking op het op de toekomst georiënteerde denken. Daarbij moeten telkens nieuwe uitdagingen beantwoord worden: De emancipatie van de arbeidersklasse, de emancipatie van de koloniale volken, het vrijkomen van de atoomenergie, en de ecologische uitdaging. De existentiële polemologie doet onderzoek naar de factoren, die in het bestaande polemogene stelsel de oorlog kunnen terugdringen en het structureel geweld kunnen aantasten. Onder de titel 'Vredeswetenschap: doelstellingen, methoden, maatschappelijke relevantie: een aantal hoofd- en bijzaken' tracht Bart Tromp

de balans op te maken. Hij onderscheidt daarbij drie niveaus: Ten eerste het terrein van de zuivere wetenschapsbeoefening, de produktie van kennis. De schrijver stelt, dat de oogst gering is geweest, en hij geeft daarvoor een aantal redenen aan. In de tweede plaats het terrein van de sociaal-politieke uitstraling van wetenschap, in die zin van het al of niet toepassen van kennis. Op dit niveau — aldus Bart Tromp — lijkt de hoofdmoot van de activiteiten van de Nederlandse vredeswetenschappen te hebben gelegen, waarbij het de vraag is, of dit niet ten koste is gegaan van dieper- en verdergaande wetenschapsbeoefening. In de derde plaats het terrein van de institutionele verankering van de vredeswetenschap. De schrijver meent, dat de polemologie in Nederland slechts in zeer geringe mate geprofessionaliseerd is, maar hij voegt er aan toe dit eer een voordeel dan een nadeel te vinden, omdat zo een betere uitgangstelling voor een interdisciplinaire benadering aanwezig is, dan wanneer 'de verstopping tot een eigen wetenschap' zich had doorgezet (p. 24). Evenals Bart Tromp leveren G. van Benthem van de Berg en Hylke Tromp een evaluerende bijdrage. Van Benthem van de Berg constateert met name, dat de afbakening van de vredeswetenschap zo problematisch is, omdat alle discussies over aard en taak van de sociale wetenschappen er naast en door elkaar in meespelen (p. 25). In de vorm van stellingen over het konferentiethema werkt hij dit uit. Hylke Tromp ('Doel en methode van de polemologie') trekt een drietal conclusies met betrekking tot niveau en relevantie van de vredeswetenschap: Er bestaat grote onduidelijkheid omtrent het wetenschappelijk gehalte van uitspraken, die de vredeswetenschap heeft gedaan; er is betrekkelijk weinig gerealiseerd van wat vanaf het begin als een van de methodologische innovaties van de vredeswetenschap werd beschouwd, namelijk de interdisciplinaire werkwijze; en de organisatie van de vredeswetenschap weerspiegelt de ontwikkeling en de huidige stand van zaken. Met betrekking tot dit laatste punt spreekt hij van 'een soort forum, waarin vrij duidelijk gebleken is hoezeer de uitgangspunten uiteen lopen' (p. 30). Zelf is hij van mening, dat het centraal object van de polemologie het militarisme moet zijn.

De bijdrage van Herman de Lange draagt de titel 'Grensverhoudingen van de vredeswetenschap'. Hij besteedt met name aandacht aan de verbanden tussen de vredeswetenschap, de geschiedwetenschap, en de leer der internationale betrekkingen. Aan de hand van een aantal thema's (methodenstrijd, de theorie van het machtsevenwicht, en de analyse van de nucleaire afschrikingsstrategie) werkt hij zijn uitgangspunt uit, dat de genoemde drie wetenschappen bij uitstek historisch bepaalde wetenschappelijke specialisaties zijn en vandaar ook sterk historisch georiënteerd dienen te zijn (p. 35). Zijn conclusie luidt, dat de geschiedwetenschap kan bijdragen tot de integratie van door specialisme verbrokkelde kennis. Jaap Nobel schrijft over 'Vredesonderwijs: wetenschappelijke en filosofische aspecten'. Hij bespreekt die aspecten met het oog op de inhoud van het onderwijs in de vredesvraagstukken. Naar zijn mening moet het onderwijs inzicht geven in de wijze waarop vredesfilosofie en vredeswetenschap in elkaar grijpen.

De twee laatste bijdragen behandelen de vraag naar de verhouding tussen vredeswetenschap en vredesbeweging. Hans Verhagen en Herman de Liagre Böhl ('Vredeswetenschap en vredesbeweging: hoe organiseren we de krachten voor de vrede') bepleiten een wetenschap, die zich expliciet richt op de beweging, en daarbij vooral aansluiting zoekt bij radicaal-pacifistische stromingen. Hylke Tromp ('Notities over vredeswetenschap en vredesbeweging') bestrijdt de zienswijze van Ver-

hagen en Böhl op een aantal punten en benadrukt de stelling, dat er een scheiding ligt tussen wetenschap en beweging. Beide artikelen zetten een reeds eerder aangevangen polemiek voort.

Evenals de discussies hierover tijdens de conferentie, geven zij de indruk, dat de discussianten gedeeltelijk langs elkaar heen praten. Waarschijnlijk is onder meer het polemische karakter van deze stukken daar schuld aan. Het probleem is overigens belangrijk genoeg: De polemologie is van meet aan verbonden geweest met vredesgroeperingen. Uiteraard is het een vraag, met wie en op welke wijze bindingen worden aangegaan.

Aan de bundel zijn overdrukken van een zestal artikelen uit de Groene Amsterdammer en Vrij Nederland toegevoegd, waarvan één de suggestieve titel draagt: Oorlog in de vredeswetenschap. Deze bundel biedt een goede — hoewel vluchtige — oriëntatie in de huidige stand van zaken op het terrein van de vredeswetenschap. Een duidelijke afbakening van de plaats en taak van deze wetenschap zal de lezer er echter niet in aantreffen. Integendeel, twee punten springen duidelijk naar voren. De vredeswetenschap, die van meet af aan een kritisch karakter wilde hebben, is in zichzelf verdeeld over de wijze, waarop zij een kritische maatschappij-wetenschap moet zijn.

En in de tweede plaats wordt de vraag naar het object van de polemologie nog zeer uiteenlopend beantwoord. De indeling, die Röling geeft, is naar mijn mening te ruim; de toespitsing, die Hylke Tromp kiest, laat onvoldoende ruimte voor het ontwikkelingsvraagstuk (imperialisme), en is (in deze bundel) slechts beknopt uitgewerkt.

Dat deze twee hoofdzaken van de vredeswetenschap nog steeds — en zelfs in toenemende mate — in discussie zijn, behoeft niet somber te stemmen. Belangrijk is, of uit deze discussie nieuwe impulsen voortkomen voor toegepast onderzoek, zowel binnen de vredeswetenschap als daarbuiten.

D. Schut